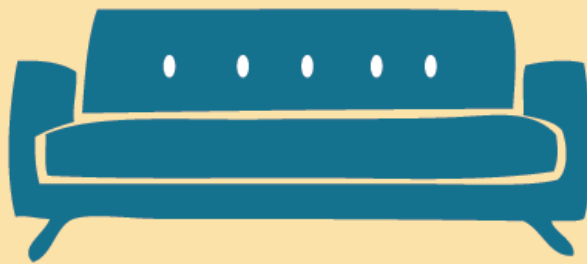

EYSI

RESULTS

[NEDERLANDS]

Culture

Voice
Voice On
Innovation and
Creative Music
in Europe

(((STEM)))
expertisecentrum

KU LEUVEN

Inhoudstafel

1	<u>VOORWOORD</u>	3
2	<u>DE RESPONDENTEN</u>	4
2.1	DEELNEMERS	4
2.2	LANDEN	4
2.3	HET AANTAL KOREN EN ERVARING	5
2.4	TYPE KOREN	5
3	<u>DE ANTWOORDEN</u>	6
3.1	DE FYSIEKE COMPONENT	6
3.1.1	KINDEREN EN JONGEREN	6
3.1.2	KOORDIRIGENTEN	8
3.1.3	VERGELIJKING KINDEREN/JONGEREN - KOORDIRIGENTEN	10
3.2	DE COGNITIEVE COMPONENT	11
3.2.1	KINDEREN EN JONGEREN	11
3.2.2	KOORDIRIGENTEN	13
3.2.3	VERGELIJKING KINDEREN/JONGEREN - KOORDIRIGENTEN	15
3.3	DE SOCIALE COMPONENT	17
3.3.1	KINDEREN EN JONGEREN	17
3.3.2	CHOIR LEADERS	20
3.3.3	VERGELIJKING KINDEREN/JONGEREN - KOORDIRIGENTEN	21
3.4	DE PSYCHOLOGISCHE COMPONENT	22
3.4.1	KINDEREN EN JONGEREN	22
3.4.2	KOORDIRIGENTEN	25
3.4.3	VERGELIJKING KINDEREN/JONGEREN - KOORDIRIGENTEN	26
3.5	HET STEMBEWUSTZIJN	28
3.5.1	KINDEREN EN JONGEREN	28
3.5.2	KOORDIRIGENTEN	31
4	<u>CONCLUSIES – VRAGENLIJST KINDEREN/JONGEREN</u>	34
4.1	INFORMATIE VERSCHAFFEN IS NOODZAKELIJK	34
4.2	BELEID BIJSTUREN	34
5	<u>CONCLUSIES – VRAGENLIJST KOORDIRIGENTEN</u>	36
5.1	INFORMATIE VERSCHAFFEN IS NOODZAKELIJK	36
5.2	AANBEVELINGEN VOOR KOORDIRIGENTEN	36
5.3	BELEID BIJSTUREN	36

1 Voorwoord

Welkom bij de **European Young Singers Inventory!**

Gedurende het project The Singing Sofa liep de **European Young Singers Inventory (EYSI)** bij zingende kinderen, jongeren en hun koordirigenten. De bevraging had tot doel de heersende ideeën, kennis, bezorgdheden en noden van deze kinderen/jongeren en koordirigenten over Europa in kaart te brengen. Er werd geopteerd voor een holistische visie, waarbij de groei en het welzijn van kinderen en jongeren bevestigd werd binnen de verschillende ontwikkelingsaspecten en het stembewustzijn.

In deze enquête werd er een antwoord gezocht op de volgende vragen:

- Heeft koorzang een invloed op kinderen en jongeren?
  - Zo ja, welke invloed?
  - Is er een verschil naargelang geslacht of leeftijd?
- Heeft koorzang een invloed op de fysieke, de cognitieve, de sociale en/of de psychologische ontwikkeling en het welzijn van de kinderen en jongeren?
  - Is er een verschil naargelang geslacht of leeftijd?
- Zijn er verschillen tussen de visie van de koordirigenten en de visie van de kinderen en jongeren?
- Wat zijn de noden van kinderen/jongeren?
- Wat zijn de noden van koordirigenten?
- Zijn er opvallende interculturele verschillen in de koorwereld?

De belangrijkste informatie die voortkomt uit de EYSI is **verwerkt in het informatiepakket** van deze website. Telkens als we verwijzen naar informatie komende uit de EYSI wordt hiernaar verwezen met een duidelijk symbool. Een **volledig verslag** van de resultaten van dit onderzoek kan je downloaden onderaan deze pagina.

Ayla Benoy, Wivine Decoster, Hans Helsen

Neem ook een kijkje in ons boeiende **informatiepakket**, speel **The Singing Sofa**, **Sit down & play** of neem een kijkje bij de andere bronnen en links die we aanraden!

2 De respondenten

2.1 Deelnemers

In het totaal kon het onderzoek rekenen op 308 antwoorden van kinderen en jongeren en op 94 antwoorden van koördirigenten. Zes respondenten van de kinderen/jongeren vragenlijst hadden leeftijden die varieerden van 32 jaar tot 61 jaar (nl. 32, 36, 2x 52, 53 en 61 jaar). Deze personen vallen buiten de leeftijdsgrenzen [3;30 jaar] van dit onderzoek voor zingende kinderen en jongeren. Dit brengt het aantal, dat meegenomen worden voor verdere analyse op 302.

De analyse van de boxplot toont dat er bijkomend nog twee outliers zijn in de data, namelijk de jongen nr. 301 van 30 jaar en het meisje nr. 171 van 28 jaar. Deze deelnemers worden bijgevolg buiten beschouwing gelaten tijdens de statistische analyses. Dit brengt het aantal deelnemende kinderen en jongeren op 300. De gemiddelde leeftijd van de 300 jonge koorzangers bedraagt 16 jaar (SD = 4.67, range [4 jaar; 28 jaar]). Bij de dirigenten bedraagt de gemiddelde leeftijd 42 jaar (SD = .249, range [17 jaar; 72 jaar]). De kinderen en jongeren zijn verspreid over 76 koren en waren met 250 meisjes (83%) en 50 jongens (17%). De koren zijn telkens vertegenwoordigd door één koördirigent, wat resulteert in 94 verschillende koren.

De kinderen en jongeren spreken 14 verschillende talen en vier kinderen en jongeren geven aan tweetalig te zijn. Jonge koorzangers met als moedertaal Nederlands (n = 83, 27,7%) of Duits (n = 79, 26,3%) zijn het meest vertegenwoordigd. Er spreken 41 kinderen en jongeren (13,7%) Frans en 40 kinderen en jongeren (13,3%) Kroatisch al moedertaal. De andere moedertalen die de kinderen en jongeren spreken zijn Sloveens, Portugees, Engels, Italiaans, Catalaans, Deens, Spaans en Tsjechisch.

2.2 Landen

Het onderzoek kon rekenen op participanten uit 19 verschillende landen. De kinderen en jongeren kwamen uit 12 verschillende landen. Koördirigenten uit 17 verschillende landen en 5 onbepaalde namen deel aan de enquête. De deelnemende landen zijn België, Oostenrijk, Kroatië, Duitsland, Frankrijk, Slovenië, Portugal, Ierland, Spanje, Italië, Denemarken, Zweden, het Verenigd Koninkrijk, Hongarije, Tsjechië, Nederland en Roemenië.

De kinderen en jongeren uit België (36%, n = 108), Oostenrijk (18,7%, n = 56) en Kroatië (13,7%, n = 41) waren het meest vertegenwoordigd. De deelname van Duitsland, Frankrijk en Slovenië bedraagt respectievelijk 8% (n = 24), 7,3% (n = 22) en 6,7% (n = 20). Ook onder de koördirigenten kwam het meest aantal antwoorden uit België (30,9%, n = 29). Dit is te verklaren doordat het onderzoekcentrum in België gevestigd is en de connecties in eigen land het sterkst en het meest uitgebreid zijn. Op de tweede plaats kwam Slovenië (10,6%, n

= 10) gevolgd door een gedeelde derde plaats van Spanje, Frankrijk en Duitsland met telkens 7,4% (n = 7). Voor verdere analyses kan hoogstens tussen de landen met $n \geq 30$ een vergelijking plaatsvinden omdat het aantal deelnemers van de andere landen te beperkt is.

2.3 Het aantal koren en ervaring

Bij de koordirigenten onderscheiden we 94 koren en bij de kinderen en jongeren 72 geregistreerde koren (bij 11 kinderen/jongeren was het koor onbepaald en zijn bijgevolg niet in de 72 opgenomen).

Er is een erg beperkte match tussen koren van dirigenten en van koorzangers. De ongelijkheid gaat op in beide richtingen. Er zijn zowel koordirigenten van koren waarvan geen enkel kind of jongere de vragenlijsten invulde als kinderen en jongeren van koren waarvan geen koordirigent een vragenlijst invulde. We besluiten bijgevolg om geen vergelijkingen te maken tussen de antwoorden van de kinderen/jongeren en van hun koordirigenten.

Kinderen en jongeren zingen gemiddeld al vier jaar in een koor. De recentste telgen zingen nog geen maand in een koor, de langste volhouders zingen al 22 jaar in een koor (SD = 4,25; range [0 jaar; 22 jaar]).

2.4 Type koren

De meeste koordirigenten leiden een gemend kinder- of jeugdkoor. De helft van de koordirigenten hebben de leiding over een kinderkoor (n = 48, 51,1%) en 28 (29,8%) dirigenten leiden een gemengd jeugdkeur. Opvallend is dat 15 dirigenten (16%) een gelijkstemmig jeugdkeur voor meisjes leiden en slechts drie dirigenten (3,2%) leiden een gelijkstemmig jeugdkeur voor jongens.

3 De antwoorden

3.1 De fysieke component

3.1.1 Kinderen en jongeren

3.1.1.1 *STEMVERANDERING BIJ HET OUDER WORDEN*

Algemeen geeft 86,3 % van de kinderen en jongeren te kennen dat de stem verandert. Daaruit volgt dat 13,7% van de kinderen en jongeren aangeeft dat de stem niet verandert of ze twijfelen hierover. Daarenboven kent 5% van de kinderen en jongeren een stemverandering toe aan één van beide geslachten. Voor één op vijf van de kinderen en jongeren kan informatie over de veranderende stem bijgevolg zinvol zijn.

Er is een statistisch significant verband tussen geslacht en het idee over de vocale verandering met de leeftijd (Likelihood ratio $p = 0.009 < .05$). Deze samenhang is echter zwak (Cramer's $V = .234$, $p = 0.012$).

Ook geven jongeren opvallend meer het antwoord 'Ja, ik heb dat zelf al ervaren' (36,2%), bij de kinderen is dit 10,2%. Dit verband is statistisch significant (Likelihood ratio: $p = .000 < .05$). De sterkte van het verband is klein en dat is statistisch significant (Cramer' $V = .333$, $p = 0.000 < .05$).

3.1.1.2 *MOEILIKHEIDSGRAAD VAN DE LIEDEREN: "VIND JE SOMMIGE LIEDJES MOEILIKER OM TE ZINGEN DAN ANDERE LIEDJES?"*

Algemeen stellen we vast dat de helft van de kinderen en jongeren ($n = 145$, 48,3%) vindt dat er verschillen in moeilijkheidsgraad bestaan. 3/4de tot 71 % van de kinderen en jongeren ervaart geen problemen met de zinslengte ($n = 229$, 76,3%), de melodie ($n = 213$, 71%) of de moeilijkheidsgraad van tekst ($n = 218$, 72,7%). Één op drie van de koorzangers vinden dat ze alle liederen even goed kunnen zingen.

1/3de van de koorzangers ($n = 81$, 27%) beschouwt het ritme van de liederen moeilijk en één op vier ($n = 75$, 26%) de taal. De koorzangers vinden het zingen van noten, zowel hoge ($n = 146$, 48,7%) als lage ($n = 120$, 40%), het moeilijkst. Bij de hoge noten kunnen we nog een onderscheid maken tussen jongens en meisjes. 46% van de meisjes ervaart hier moeilijkheden, terwijl 61% van de jongens de noten te hoog vinden. Bij de lage noten is er geen verschil tussen jongens en meisjes en geeft 40% aan te lage noten te moeten zingen. Deze verschillen zijn niet statistisch significant. Telkens blijft 5 tot 11 % van hen onbepaald. Ze gaan noch akkoord, noch niet akkoord.

3.1.1.3 STELLINGEN BEOORDELEN

Wanneer de kinderen en jongeren stellingen moeten beoordelen, krijgen ze de keuze tussen scores van één tot vijf op vijf. Elke score komt overeen met een betekenis op een schaal gaande van helemaal niet akkoord tot helemaal akkoord. Voor de verdere analyses koppelen we de scores 'Helemaal akkoord' en 'Akkoord' als positieve reactie op een stelling. De scores 'Helemaal niet akkoord' en 'Niet akkoord' beschouwen we samen als een negatieve reactie op een stelling.

Score	Betekenis
1/5	Helemaal niet akkoord
2/5	Niet akkoord
3/5	Neutraal
4/5	Akkoord
5/5	Helemaal akkoord

Stelling: "Ik zing beter sinds ik in het koor zing."

Het antwoord van de koorzangers op deze stelling was eensgezind. De overgrote meerderheid (n = 263, 87,7%) gaat ermee akkoord. Er werd niet gespecificeerd wat de zangers beter kunnen, bv. toontreffen, ritme ... .

3.1.1.4 ALS IK VERDER GROEI DAN DENK IK DAT MIJN STEM OOK ZAL VERANDEREN. MISSCHIEN WORDT ZE WEL...

Één op drie van de kinderen en jongeren (n = 91, 31%) denkt dat hun stem lager wordt. 86 kinderen en jongeren (28,7%) zijn van mening dat hun stem hoger wordt. 69,7% denkt dat hun stem krachtiger wordt. Één op vijf kinderen en jongeren (n = 57, 19%) denken dat hun stem zachter wordt en één op drie (n = 103, 34,3%) denkt dat hun stem luider wordt.

Één op drie (n = 104, 34,7%) denkt dat hun stem warmer wordt en 96,7% (n = 290) denkt dat hun stem niet kouder wordt. 42,3 % (n = 127) is van mening dat hun stem zuiverder wordt.

De helft van de kinderen en jongeren (n = 160, 53,3%) denkt dat hun stem meer stabiel wordt. 5% denkt dat hun stem heser wordt bij het groeien.

Er is een statistisch significant verschil tussen jongens en meisjes en hoe zij denken over het verlagen van de stem. 76% van de meisjes (n = 190) denkt dat hun stem niet

verlaagt, terwijl 66% (n = 33) van de jongens denkt dat hun stem wel verlaagt (α : p = .000 < .05).

Meer meisjes (n = 53, 21,2%) dan jongens (n = 4, 8%) denken dat hun stem zachter wordt bij het groeien. Ook dit verschil is statistisch significant (α : p = .030 < .05).

De sterkte van beide verbanden is klein en dat is statistisch significant (Cramer's V = 0.338, p = 0.000 < 0.05; Cramer's V = 0.125, p = 0.030 < 0.05).

Wel denken relatief meer jongeren (40,5%) dan kinderen (19,3%) dat hun stem warmer zal worden als ze groeien. Dit verband is statistisch significant (α : p = .000 < .05). De sterkte van het verband is klein en dat is statistisch significant (Cramer's V = 0.205, p = 0.000 < 0.05).

Ook denken relatief meer jongeren (59,9%) dan kinderen (36,4%) dat hun stem stabiel zal worden als ze groeien. Dit verband is statistisch significant (α : p = .000 < .05). De sterkte van het verband is klein en dat is statistisch significant (Cramer's V = 0.216, p = 0.000 < 0.05).

3.1.1.5 OF MISSCHIEN KAN IK ...

De helft van de kinderen en jongeren (n = 159, 53%) denkt of hoopt langer te kunnen zingen. 63% (n = 189) denkt juist te kunnen zingen en 67 kinderen en jongeren (22,3%) koesteren de hoop om beroemd te worden.

Er is noch een statistische significantie tussen geslacht en het antwoord op bovenstaande stellingen, noch een tussen leeftijd en het antwoord op de stellingen.

3.1.1.6 OF MISSCHIEN BLIJFT MIJN STEM ZOALS NU?

61,7% van de kinderen en jongeren (n = 185) denkt dat de stem zal veranderen. Hieruit volgt dat 38,3% (n = 115) van mening is dat de stem niet verandert met het groeien. Er is geen statistisch significant effect van geslacht of leeftijd.

3.1.2 Koordirigenten

3.1.2.1 INDIEN ÉÉN VAN DE KOORLEDEN ZIJN/HAAR STEM MUTATIE HEEFT EN DAARDOOR NIET KAN BLIJVEN ZINGEN IN HET KOOR ...

De helft van de koordirigenten (n = 46, 48,9%) zegt dat de kinderen/jongeren na hun stemmutatie in het koor mogen blijven zingen en één op drie (n = 27, 28,7%) vindt de vraag niet van toepassing. Eén op vijf van de dirigenten (n = 18, 19,1%) verwijst de

kinderen/jongeren door naar een ander koor en drie dirigenten (n = 3, 3%) zetten de kinderen uit het koor zonder verwijzing naar een ander koor.

3.1.2.2 IK INFORMEER MIJN KOORLEDEN OVER HUN STEMMUTATIE ...

De meerderheid van de dirigenten (n = 79, 84%) informeert de koorzangers over de stemmutatie.

3.1.2.3 DE STEMMUTATIE HEEFT BIJ MIJN ZANGERS EEN INVLOED OP ...

Bijna 60% van de koordirigenten (n = 56) is van mening dat de stemmutatie zowel jongens als meisjes treft. Bijna één op drie (n = 29, 30,9%) denkt dat de stemmutatie enkel een invloed heeft op de stem van jongens en negen dirigenten (9,6%) meent dat de stemmutatie enkel een invloed heeft op de stem van meisjes.

3.1.2.4 IN WELKE MATE HOUDT U REKENING MET HET INDIVIDUELE FREQUENTIEBEREIK VAN DE ZANGERS?

De helft van de koordirigenten (n = 49, 52,1%) kiest een repertoire dat zich in een comfortabele middentessituur bevindt, maar de zangers moeten bij hen geen stemproef ondergaan. 34% van de dirigenten (n = 32) nemen wel een stemproef af bij de koorzangers. 13,8% van de dirigenten houdt helemaal geen rekening met het individuele stembereik van de zangers bij het kiezen van een repertoire.

3.1.2.5 WELKE VAARDIGHEDEN HEBBEN DE MEER ERVAREN KOORZANGERS DOORGAANS VERWORVEN?

Alle koordirigenten zijn ervan overtuigd dat de vaardigheden die koorzangers verwerven wel gespecificeerd kunnen worden.

De meeste koordirigenten vinden dat kinderen sneller complexere melodieën leren (n = 86, 91,5%). Drie op vier dirigenten zijn van mening dat het stembereik groter wordt (n = 74, 78,7%), de stem meer flexibel is (n = 73, 77,7%) en dat de koorzangers beter tonen overnemen (n = 71, 75,5%).

68 koordirigenten denken dat ervaren koorzangers langere zinnen kunnen zingen (n = 68, 72,3%) en twee op drie (n = 62, 66%) vindt dat ze ritmisch sterker zijn. De helft van de koordirigenten (n = 51, 54,3%) zegt dat de koorzangers minder snel vermoeid zijn. Uit een tegenovergestelde vraag blijkt dat de meeste dirigenten ('No': n = 92, 97,9%) ontkennen dat hun koorzangers sneller vermoeid zijn en dat het bruikbare stembereik kleiner wordt ('No' n = 93, 98,9%).

3.1.3 Vergelijking Kinderen/jongeren - Koordirigenten

3.1.3.1 DE STEM MUTATIE – VERANDERINGEN BIJ HET OUDER WORDEN

Er is een relatieve overeenkomst tussen het percentage koordirigenten dat de stem informeert en het percentage kinderen en jongeren dat meent dat de stem verandert bij het ouder worden. 86,3% van de kinderen en jongeren is van mening dat de stem verandert bij het ouder worden. 84% van de dirigenten zegt dat ze hun koorleden informeren over de stemmutatie.

Hoe of bij wie deze veranderingen optreden blijft zowel bij sommige koordirigenten (40%) als bij sommige kinderen en jongeren (19%) onduidelijk.

3.1.3.2 WAT DE KINDEREN/JONGEREN MOEILIK VINDEN AAN SOMMIGE LIEDJES EN WELKE VAARDIGHEDEN DE KOORZANGERS VERWERVEN

De grootste moeilijkheid vinden kinderen en jongeren hoge en lage noten zingen bij de moeilijke liedjes (48% en 40%). De vaardigheid van de gemeenschappelijke bevroagde onderwerpen die volgens de meeste koordirigenten geleerd wordt, is het vergroten van het stembereik (78,7%).

Een tweede moeilijkheid voor kinderen/jongeren is het ritme (27%). Van de gemeenschappelijk bevroagde vaardigheden scoren dirigenten het ritme op de derde plaats (66%).

Ook de zinslengte werd bij de koorzangers en de dirigenten bevroagd. De kinderen en jongeren rapporteren dit op de derde plaats (23,7%). De dirigenten zijn van mening dat de tweede verworven vaardigheid het zingen van langere zinnen is.

3.2 De cognitieve component

3.2.1 Kinderen en jongeren

3.2.1.1 INVLOED VAN ZINGEN IN HET KOOR

“Ik ben met andere muziekstijlen bezig sinds ik in het koor zing.”

“Ik ben meer met muziek bezig los van het koor”

De meerderheid van de kinderen en jongeren ($n = 204$, 68%) is van mening dat ze andere muziekstijlen hebben ontdekt dankzij koorzang. Ook beweert 64,7% ($n = 194$) meer tijd te spenderen aan muziek los van het koor.

De jongeren antwoorden significant meer positief in verhouding tot de kinderen op de vraag of ze met andere muziekstijlen bezig zijn sinds ze in het koor zingen. Er is een statistisch significant verband tussen leeftijd en ‘Ik ben met andere muziekstijlen bezig sinds ik in het koor zing’ ($\alpha : p = .002 > .05$). De sterkte van dit verband is klein en dat is statistisch significant (Cramer’s $V = 0.208$, $p = 0.002 < 0.05$). Er is geen statistisch significant verband tussen leeftijd en ‘ik ben meer met muziek bezig los van het koor’ ($\alpha : p = .386 > .05$)

“Het zingen in het koor heeft mij niet veranderd.”

Twee op drie ($n = 203$, 67,7%) is hier niet mee akkoord. Meer meisjes denken dat er een verandering is dan jongens. Dit verband is statistisch significant ($\alpha : p = .032 < .05$). De sterkte ervan is klein en dat is statistisch significant (Cramer’s $V = 152$; $p = .032 < .05$). Er is geen statistisch significant verband tussen leeftijd en ‘het zingen in het koor heeft mij niet veranderd.’ ($\alpha : p = .101 < .05$).

3.2.1.2 KAN JE NOTEN LEZEN?

Drie vierde van de kinderen en jongeren ($n = 230$, 76,7 %) kon al noten lezen voordat ze bij het koor kwamen. Meer dan één op vier ($n = 82$, 27,34 %) geeft aan bijgeleerd te hebben op het vlak van noten lezen.

Er is geen significant effect van geslacht op het antwoord op de vraag of ze noten kunnen lezen ($\alpha : p = .453 > .05$).

Er is geen significant effect van leeftijd (onderverdeeld in twee categorieën, kinderen en jongeren) en het antwoord op de vraag of ze noten kunnen lezen ($\alpha : p = .066 > .05$).

3.2.1.3 LEERDE JE NIEUWE WOORDEN IN JE EIGEN TAAL DOOR LIEDJES TE ZINGEN IN HET KOOR?

Hoewel de antwoorden op deze vraag nogal verdeeld waren, beantwoordde de meerderheid de vraag positief (n = 187, 62,3%).

Meisjes zeggen significant meer dan jongens dat ze nieuwe woorden leerden in hun eigen taal dankzij de koorzang, namelijk respectievelijk 155,8 (65,2%) en 32,2 (45%) (α : p = .022 < .05). De sterkte van dit verband is klein en significant (Cramer's V = 0.132, p = 0.022 < 0.05).

Relatief meer kinderen (74%) dan jongeren (60%) geven aan dat ze nieuwe woorden geleerd hebben in de eigen taal door liedjes te zingen in het koor. Dit verband is statistisch significant (α : p = .048 < .05). De sterkte van het verband is klein en dat is significant (Cramer's V = 0.115, p = 0.048 < 0.05).

3.2.1.4 ALS IK IN EEN VREEMDE TAAL ZING, WEET IK WAAROVER IK ZING.

De meeste kinderen en jongeren (n = 247, 82,3%) weten wat ze zingen wanneer ze liederen in een vreemde taal zingen. Toch geeft één op vijf (n = 53, 17,7%) aan dat ze dit niet weten.

Er is geen statistisch significant verschil tussen jongens en meisjes (α : p = .196 > .05).

Wel zien we dat jongeren (87%) meer begrijpen van wat ze zingen in een vreemde taal dan kinderen (71,5%). Er is een statistisch significant effect van leeftijd op 'als ik in een vreemde taal zing, weet ik waarover ik zing' (α : p = .002 < .05). De sterkte van dit verband is klein en dat is significant (Cramer's V = 0.184, p = 0.002 < 0.05).

3.2.1.5 SINDS IK IN EEN KOOR ZING, KAN IK GEMAKKELIJKER ONTHOUDEN

Van de kinderen en jongeren zijn er 127 die aangeven dat ze gemakkelijker zaken onthouden sinds ze in het koor zingen (n = 127, 42,3%).

Er is noch een statistisch significant effect van geslacht op het gemakkelijker onthouden sinds de koorzang (α : p = .053 > .05), noch één van leeftijd (α : p = .608 > .05).

3.2.1.6 SINDS IK IN EEN KOOR ZING, BESTEED IK MEER AANDACHT AAN MIJN OMGEVING

Eén op drie van de jonge koorzangers beantwoordt deze vraag positief (n = 96, 32%).

Er is geen statistisch significant effect van geslacht op het meer aandacht besteden aan de omgeving sinds de koorzang (α : p = 1.000 > .05).

Wel zien we dat relatief meer jongeren (32%) deze stelling positief beoordelen dan kinderen (19%).

Er is een significant effect van leeftijd op het meer aandacht besteden aan de omgeving sinds koorzang (α : $p = .002 < .05$). De sterkte van dit verband is klein en dat is significant (Cramer's $V = 0.180$, $p = 0.002 < 0.05$).

3.2.1.7 HEB JIJ NAAST DE REPETITIE NOG EXTRA OEFENTIJD NODIG?

147 kinderen en jongeren (49,8%) kiest voor de antwoorden 'alles gaat al goed tijdens de repetities' en 'Ik kan extra oefening gebruiken, maar ik oefen nooit buiten de repetities'.

Toch geeft 56,3% van de kinderen en jongeren ($n = 169$) toe dat ze eigenlijk extra oefening nodig hebben. 150 koorzangers (50%) oefenen ook effectief nog buiten het koor. Zowel het ritme, de noten als de tekst worden extra ingeoeffend. De koorzangers hebben het meeste nood aan extra inoefening van de tekst. Op de tweede plaats komt het muzikale, namelijk ritme en noten.

63,6% van de kinderen oefenen enkel tijdens de repetities, terwijl slechts 43,4% jongeren voldoende hebben aan de oefening gedurende de repetities. Met andere woorden, jongeren geven aan meer te oefenen buiten de repetities.

Er is een significant verband tussen leeftijd en de antwoorden op de vraag of ze naast de repetitie nog extra oefentijd nodig hebben (α : $p = .018 < .05$). De sterkte van dit verband is klein en dat is significant (Cramer's $V = 0.215$, $p = 0.018 < 0.05$).

3.2.2 Koordirigenten

3.2.2.1 HEBBEN DE KOORZANGERS INSPIRAAK IN WAT ER GEZONGEN WORDT?

Drie op vier koordirigenten ($n = 69$, 73,4%) beweren dat de kinderen en jongeren een invloed uitoefenen op welke liederen met het koor gezongen worden.

3.2.2.2 MIJN KOORZANGERS ZIJN LID GEWORDEN VAN HET KOOR OMWILLE VAN VOLGENDE REDENEN...

Bijna alle koordirigenten ($n = 88$, 93,6%) menen dat de zingende kinderen en jongeren in het koor zijn beginnen zingen omdat ze graag zingen. Als tweede reden vermoeden de dirigenten vrienden ($n = 64$, 68,1%), gevolgd door interesse ($n = 61$, 64,9%). 29 dirigenten ($n = 29$, 30,9%) denken dat koorzangers lid zijn geworden van het koor omwille van de concerten en 24 dirigenten ($n = 24$, 25,5%) denken omdat er familieleden in het koor zingen. De reden 'verplicht' wordt slechts door vijf koordirigenten opgegeven ($n = 5$, 5,3%). Bijna één op vijf vermoedt dat er nog een andere reden in het spel is ($n = 17$, 18,1%).

Welke redenen dit kunnen zijn, werd niet bevraagd.

3.2.2.3 VERWACHT U DAT ALLE ZANGERS DE TEKST DIE ZE ZINGEN BEGRIJPEN?

In het totaal zijn er 79 koordirigenten (84%) die deze vraag positief beantwoorden. 74 koordirigenten (78,7%) spenderen dan ook extra tijd aan tekstanalyse indien nodig. Voor 15% van de dirigenten (n = 14, 14,9%) volstaat het dat de kinderen de liederen met inleving kunnen zingen. In de vragenlijst werd de reden waarom ze tekstbegrip belangrijk vinden niet bevraagd.

3.2.2.4 VINDT U HET TEKSTBEGRIIP EVEN BELANGRIJK IN VREEMDE TALEN ALS BIJ DE MOEDERTAAL?

80 koordirigenten (85%) antwoorden positief op deze vraag. De helft van alle deelnemende koordirigenten (n = 50, 53,2%) spenderen evenveel tijd aan de tekstanalyse bij een vreemde taal al bij de moedertaal, terwijl 30 dirigenten (n = 30, 31,9%) meer tijd spenderen aan de tekst in een vreemde taal.

3.2.2.5 VERWACHT U VAN DE ZANGERS DAT ZE DE LIEDJES UIT HET HOOFD ZINGEN?

In de meeste koren moeten kinderen en jongeren liederen uit het hoofd zingen voor hun koordirigent (n = 80, 85,1%). In 14 koren (14,9%) mogen de koorzangers altijd hun partituren gebruiken.

3.2.2.6 MOETEN DE ZANGERS NOTEN KUNNEN LEZEN IN UW KOOR?

Hoewel de meningen verdeeld zijn, antwoorden de meeste koordirigenten (n = 53, 56,4%) ontkennend. 35 koordirigenten (n = 35, 37,2%) zeggen dat alles binnen hun koor vertrekt vanuit voor- en nazang. Eén op vijf (n = 18, 19,1%) zegt dat de zangers zonder kennis van notenleer de anderen volgen.

In 41 koren (43,6%) is het nodig dat de kinderen en jongeren noten kunnen lezen, bij zeven ervan (7,4%) is het een voorwaarde om te mogen toetreden bij het koor, bij de 34 anderen (36,2%) kunnen de kinderen en jongeren noten leren lezen in het koor.

3.2.2.7 IN MIJN DROOMREPETITIE KAN IK AANDACHT BESTEDEN AAN ...

Drie op vier koordirigenten droomt ervan om aandacht te kunnen besteden aan samenzang (n = 72, 76,6%) en aan een correcte ademhaling (n = 71, 75,5%). Twee op drie wil aandacht kunnen besteden aan houding (n = 63, 67%), stemopwarming (n = 62, 66%), stemzorg (n = 61, 64,9%), articulatie (n = 60, 63,8%), training van het inwendig gehoor (n = 60, 63,8%) en podiumpresence (n = 58, 61,7%).

Iets meer dan de helft zou graag aandacht besteden aan lichamelijke beweging (n = 56, 59,6%), afzonderlijk inoefenen van stemmen (n = 56, 59,6%) en zangoefeningen (n = 54, 57,4%).

Over meerdere elementen zijn de meningen (+-) 50/50 verdeeld. Zo neemt de helft van de koordirigenten volgende zaken op in hun droomrepetitie: lichamelijke expressie (n = 50, 53,2%), tekstbeleving (n = 48, 51,1%), corrigeren van fouten (n = 48, 51,1%), toontreffen (n = 46, 48,9%), discipline (n = 46, 48,9%) en tekst memoriseren (n = 43, 45,7%).

Onderaan het lijstje bengelen sociale activiteiten (n = 38, 40,4%), bespreken van ervaringen (n = 35, 37,2%), omgaan met stress (n = 23, 24,5%), stemafkoeling (n = 19, 20,2%) en het plannen van activiteiten (n = 18, 19,1%).

3.2.2.8 IN MIJN REPETITIE BESTEED IK EFFECTIEF AANDACHT AAN ...

Ongeveer twee op drie of meer koordirigenten besteed in werkelijkheid aandacht aan het corrigeren van fouten (n = 74, 78,7%), stemopwarming (n = 71, 75,5%), samenzang (n = 67, 71,3%), correcte ademhaling (n = 66, 70,2%), houding (n = 64, 68,1%), articulatie (n = 64, 68,1%) en zangoefeningen (n = 58, 61,4,7%).

In de helft van de koren besteedt de koordirigent aandacht aan toontreffen (n = 53, 56,4%), discipline (n = 53, 56,4%), tekst memoriseren (n = 46, 48,9%), stemzorg (n = 45, 47,9%), tekstbeleving (n = 43, 45,7%), lichaamsbeweging (n = 42, 44,7%) en podiumpresence (n = 41, 43,6%).

Eén op vier tot 40% van de koordirigenten lichamelijke expressie (n = 38, 40,4%), afzonderlijk inoefenen van stemmen (n = 36, 38,3%), sociale activiteit (n = 26, 27,7%) en training van het interne gehoor (n = 25, 26,6%).

Volgende onderwerpen komen bij minder dan 20% van de koren voor tijdens de repetities: bespreken van ervaringen (n = 15, 60%), plannen van activiteiten (n = 14, 14,9%), omgaan met stress (n = 12, 12,8%) en stemafkoeling (n = 11, 11,7%).

3.2.3 Vergelijking Kinderen/jongeren - Koordirigenten

3.2.3.1 NOTEN LEZEN

In 43,6% van de koren is het nodig dat de koorzangers noten kunnen lezen. 87,3 % van de koorzangers kan noten lezen en hebben dit al dan niet in het koor geleerd. Wanneer de juiste zangers in de juiste koren zingen, betekent dit dat de muzikale kennis van de koorzangers volstaat.

3.2.3.2 TEKSTBEGRIIP

84% van de dirigenten verwacht dat de zangers de tekst van de gezongen liederen begrijpen. 85% van de dirigenten vindt tekstbegrip in vreemde talen even belangrijk als tekstbegrip van liederen in de moedertaal.

Nochtans geeft 17,7% van de koorzangers aan niet te weten wat ze zingen in een vreemde taal.

Er is dus meer aandacht nodig voor tekstbegrip van liederen in vreemde talen tijdens de repetities om aan de wensen van de dirigenten te voldoen.

3.3 De sociale component

3.3.1 Kinderen en jongeren

3.3.1.1 STELLINGEN BEOORDELEN

Stelling: "Ik spreek gemakkelijker mensen aan sinds ik in het koor zit."

Stelling: "Ik maak gemakkelijker vrienden sinds ik in het koor zit."

Eén op drie van de jonge koorzangers beweert dat ze gemakkelijker mensen aanspreken en dat ze gemakkelijker vrienden maken sinds ze in het koor zingen. Het betreft respectievelijk 31% (n = 93) en 33% (n = 99). Een 43,3% (n = 130) en 38,7% (n = 116) blijft neutraal. Het negatieve effect werd niet bevraagd.

3.3.1.2 INVLOED VAN ZINGEN IN HET KOOR

"Ik leg gemakkelijker contacten met andere mensen"

43% (n = 129) van de kinderen en jongeren gaan akkoord. Meisjes (n = 114, 45,6%) gaan meer akkoord met deze stelling dan jongens (n = 15, 30%). Dit verband is statistisch significant (α : p = .033 < .05). De sterkte van dit verband is klein (Cramer's V = 0.151) en dat is ook statistisch significant (α : p = .033 < .05).

"Ik kan beter begrijpen wat andere mensen denken en voelen."

Hierover zijn de meningen verdeeld. 40% geeft aan het niet te weten. Eén op drie (n = 99, 33%) gaat niet akkoord en iets minder (n = 80, 26,7) gaat wel akkoord. Dit is blijkbaar een moeilijke vraag voor de meeste kinderen en jongeren.

3.3.1.3 HET AANTAL VRIENDEN BINNEN HET KOOR

Het gemiddeld aantal vrienden ligt op 13 (range [0;80]; SD = 11,31). Het merendeel van de deelnemers (63%) geeft aan nul tot tien vrienden in het koor te hebben. 14% zegt meer dan twintig vrienden in het koor te hebben.

3.3.1.4 WAAR MAKEN ZE HET GEMAKKELIJKST VRIENDEN?

De school is de populairste plaats om vrienden te maken. 41,3% (n = 124) geeft aan daar het gemakkelijkste vrienden te maken. Het koor zetten ze op de tweede plaats met 26% (n = 78) gevolgd door het maken van vrienden via anderen (n = 52, 17,3%) en tot slot gedurende hobby's (n = 46, 15,3%).

Er is geen effect van geslacht op de plaats van het maken van vrienden (α : $p = .97 > .05$).

3.3.1.5 ONAANGENAME GEDRAGINGEN IN HET KOOR

1) Pestgedrag

Pesten gebeurt volgens de meeste kinderen en jongeren ($n = 279$, 93%) niet in hun koor. 6,3 % van de zingende kinderen en jongeren ($n = 19$) beweert dat andere mensen uit het koor pestgedrag vertonen en 2 eerlijke zielen (0,7%) geven toe zelf te pesten in het koor.

Er is geen significant effect van het geslacht op het pestgedrag (α : $p = .97 > .05$).

2) Afspraken niet nakomen

De meerderheid van de kinderen beweert dat ze hun afspraken goed nakomen ($n = 183$, 63%). Eén op drie heeft klachten over anderen en zeggen dat anderen de afspraken niet nakomen ($n = 98$, 33%), maar slechts 6,3 % beweert zelf de afspraken niet altijd na te komen ($n = 19$).

Er is geen significant effect van het geslacht op het nakomen van afspraken (α : $\alpha = .196 > .05$).

3) Babbelen

Babbelen gebeurt opvallend meer dan de vorige twee gedragingen. De helft van de koorzangers ($n = 160$, 53%) geeft toe te babbelen in het koor. 38% van de kinderen en jongeren ($n = 115$) schrijft dit gedrag toe aan anderen en slechts 8,3% ($n = 25$) zegt dat dit niet gebeurt.

Er is geen significant effect van het geslacht op het babbelen (α : $p = .761 > .05$).

4) Roepen

Roepen is een gedrag dat volgens 229 kinderen en jongeren (76,3%) nooit voorkomt in het koor. 2,3% van de koorzangers ($n = 7$) zegt zelf te roepen en één op vijf zegt dat andere kinderen en jongeren dit doen (21,3%).

Er is geen significant effect van het geslacht op het roepen (α : $p = .076 > .05$).

5) Plagen

Drie op vier van de koorzangers beweert dat plagen nooit gebeurt in het koor ($n = 229$, 76,3%). Er geven 53 kinderen en jongeren (17,7%) aan dat andere koorleden plagen. Tot slot zeggen 18 kinderen dat ze zelf plagen (6%).

Er is geen significant effect van het geslacht op plagen (α : $p = .149 > .05$).

6) Niet concentreren

Over dit gedrag zijn de mening wat verdeeld. 31,7% ($n = 95$) zegt dat het niet concentreren niet voorkomt. 42% ($n = 126$) schrijft dit gedrag toe aan anderen en één op vier ($n = 79$, 26,3%) beweert dat ze het zelf doen.

Er is geen significant effect van het geslacht op het niet concentreren (α : $p = .053 > .05$).

3.3.1.6 VRIENDEN MAKEN ...

De meeste kinderen en jongeren vinden vrienden maken gemakkelijk ($n = 185$, 61,6%). De populairste reden hiervoor is dat ze vlot contacten leggen met anderen ($n = 175$, 58,3%). Slechts 31 kinderen en jongeren (10,3%) vinden vrienden maken wel moeilijk. Dit wijzen ze toe aan het feit dat ze zelf niet sociaal zijn ($n = 27$, 9%).

84 koorzangers (28%) blijven onbeslist en weten niet of ze het maken van vrienden gemakkelijk of moeilijk vinden.

Er is geen significant effect van geslacht op het maken van vrienden (Likelihood Ratio: $p = .580 > .05$).

3.3.1.7 SINDS IK IN EEN KOOR ZING, NEEM IK MEER INITIATIEF IN EEN GROTE GROEP

Ongeveer 40% van de zingende kinderen en jongeren beweert dat ze meer initiatief nemen in een grote groep sinds ze in een koor zingen. Er is geen statistisch significant effect van geslacht op het meer initiatief neme in een grote groep sinds de koorzang (α : $p = 0.562 > .05$).

3.3.1.8 SINDS IK IN EEN KOOR ZING, BEN IK MEER VERLEGEN

De overduidelijke meerderheid van de jonge koorzangers beantwoordt deze vraag negatief ($n = 292$, 97,3%). Acht kinderen en jongeren zegen dat ze meer verlegen zijn geworden.

Er is geen statistisch significant effect van geslacht op het meer verlegen zijn sinds de koorzang (α : $p = 0.200 > .05$).

3.3.1.9 SINDS IK IN EEN KOOR ZING, DURF IK MEER UITKOMEN VOOR MIJN IDEEËN

Eén op drie van de jonge koorzangers ($n = 100$, 33,3%) zegt dat ze meer durven uitkomen voor hun ideeën. Er is geen statistisch significant effect van geslacht op het meer durven uitkomen voor hun ideeën sinds de koorzang (α : $p = 0.381 > .05$).

3.3.1.10 SINDS IK IN EEN KOOR ZING, KOM IK MEER VOOR MEZELF OP

92 zingende kinderen en jongeren (30,7%) zeggen meer voor zichzelf op te komen sinds ze in een koor zingen. Er zijn relatief meer meisjes dan jongens die deze stelling positief beoordelen, respectievelijk 34% en 14%. Er is een statistisch significant effect van geslacht op het meer voor zichzelf opkomen sinds de koorzang (α : $p = 0.005 < .05$). De sterkte van dit verband is klein en dit is statistisch significant (Cramer's V = .0162, $p = 0.005 < .05$)

3.3.1.11 SINDS IK IN EEN KOOR ZING, BEN IK MINDER MET MEZELF BEZIG

De kinderen en jongeren geven aan niet minder, maar ook niet meer met zichzelf bezig te zijn. 277 kinderen en jongeren (92,3%) zeggen dat ze niet minder met zichzelf bezig zijn. Er is geen statistisch significant effect van geslacht (Likelihood Ratio : $p = .617 > .05$).

3.3.1.12 SINDS IK IN EEN KOOR ZING, BEN IK MEER MET MEZELF BEZIG

262 kinderen en jongeren (87,3%) zeggen dat ze niet meer met zichzelf bezig zijn. Er is geen statistisch significant effect van geslacht op het meer met zichzelf bezig zijn (α : $p = .877 > .05$).

3.3.2 Choir leaders

3.3.2.1 ZIJN ER MEERDERE VRIENDENGROEPEN IN UW KOOR?

In 93 van de koren beweert de dirigent (98,9%) dat er op één of andere manier wel vriendengroepen bestaan. Zeven koren zijn volgens hun dirigent (7,4%) één grote vriendengroep. De meeste koordirigenten ($n = 67$, 71,3%) zijn van mening dat er reeds vriendengroepen waren, maar dat er ook nieuwe groepen gevormd werden binnen het koor. Dertien dirigenten (13,8%) zeggen dat de meeste kinderen en jongeren in het koor bevriend zijn geraakt. Tot slot beweren zes dirigenten (6,4%) dat de meerderheid al bevriend was voordat ze in het koor begonnen te zingen.

3.3.2.2 IN MIJN KOOR DOET HET VOLGENDE ONGEWENST GEDRAG ZICH SOMS VOOR...

Praten ('nooit': $n = 1$, 1,1%) komt het meeste voor volgens de koordirigenten. Negen dirigenten (9,6%) zeggen dat er dit gedrag altijd voorkomt en 55 dirigenten (58,5%) beweren dat het regelmatig en vaak voorkomt. Concentratieproblemen komen volgens 38 koordirigenten (40,4%) vaak tot altijd voor ('nooit': $n = 5$, 5,3%). Afspraken niet nakomen gebeurt volgens 69 koordirigenten (73,4%) soms ('nooit': $n = 18$, 19,1%). Plagen komt volgens 65 dirigenten (69,14%) soms tot vaak voor ('nooit': $n = 29$, 30,9%). Roepen komt in meer of mindere mate voor volgens de helft van de koordirigenten ('nooit': $n = 50$, 53,2%). Pestgedrag wordt eerder weinig gesteld. 15 koordirigenten (16%) beweren dat dit gedrag gesteld wordt door hun koorzangers ('nooit': $n = 79$, 84%).

3.3.3 Vergelijking Kinderen/jongeren - Koordirigenten

3.3.3.1 HET AANTAL VRIENDEN IN HET KOOR

De koorzangers hebben gemiddeld 13 vrienden in het koor. Er zijn vier zangers (1,4%) die aangeven geen vrienden te hebben en er zijn zangers die tot 80 vrienden aangeven. Met andere woorden hebben sommigen dus geen vrienden in het koor en anderen vinden dat het koor één grote vriendengroep is.

98,9% van de koordirigenten denkt dat de koorzangers vrienden hebben in het koor. Enkele dirigenten menen dat het koor uit allemaal individuen bestaat. Aangezien niet alle kinderen/jongeren van de betreffende koren deelnamen, kan dit niet gecontroleerd worden.

7,4% van de dirigenten zegt dat het koor één grote vriendengroep is. We kennen de groepsgrootte van de verschillende koren niet, maar 67 koorzangers (22,3%) vulden een cijfer van 20 of meer vrienden in het koor in.

Men kan dus concluderen dat het koor een ontmoetingsplaats is voor vrienden, die vermoedelijk de sociale ontwikkeling ten goede komt.

3.3.3.2 ONGEWENSTE GEDRAGINGEN

De volgorde van frequentie waarmee de verschillende gedragingen voorkomen is hetzelfde bij de koorzangers en de dirigenten. Alleen liggen de percentages bij de dirigenten systematisch hoger. Meestal het dubbel, eenmaal zelfs driedubbel (plagen).

Gedragingen	Koorzangers	Koordirigenten
Praten	91%	98,1%
Niet concentreren	68,3%	94,7%
Afspraken niet nakomen	39,3%	80,9%
Plagen	23,9%	69,1%
Roepen	23,7%	46,8%
Pesten	7%	16%

3.4 De psychologische component

3.4.1 Kinderen en jongeren

3.4.1.1 SOLO ZINGEN

Van de deelnemende koorzangers heeft 62,3% (n = 187) al eens een solo gezongen. Drie op vier (n = 141, 75,4%) van deze zangers wil zeker opnieuw een solo zingen en slechts 5,8% (n = 11) geeft expliciet aan geen solo meer te willen zingen. Eén op vier (n = 70, 23,3%) heeft nog nooit solo gezongen, maar wil dit ook niet. 14,3% (n = 43) van de koorzangers heeft nog geen solo gezongen, maar wil het wel. Er is geen statistisch significant effect van geslacht (Likelihood Ratio: $p = 0.179 > 0.05$).

3.4.1.2 STELLINGEN BEOORDELEN

Stelling: "Door met het koor op te treden voel ik me meer zelfzeker in andere situaties."

Twee op drie (n = 169, 56,3%) van de koorzangers voelt zich door op te treden met het koor ook in andere situaties zelfverzekerder.

Stelling: "Over het algemeen ben ik tevreden over mezelf."

De meerderheid van de kinderen en jongeren (n = 231, 77%) zegt tevreden te zijn met zichzelf.

3.4.1.3 INVLOED VAN ZINGEN IN HET KOOR

"Ik heb meer zelfvertrouwen."

Iets meer dan de helft van de participanten, 57,3% (n = 172) om precies te zijn, staan achter deze bewering. 85 kinderen en jongeren (28,3%) weten het niet.

"Ik ben meer ontspannen"

Op de expliciete vraag naar de invloed van zingen in het koor op ontspanning, geeft 65,3% van de koorzangers (n = 196) aan meer ontspannen te zijn. Hier moeten we wel opletten voor de interpretatie van deze vraag. Eén op vijf (n = 57, 19%) bleef onbeslist.

"Ik sta positiever in het leven."

De helft van de kinderen en jongeren (n = 154, 51,3%) beweren dat ze positiever in het leven staan. Er zijn meer meisjes die akkoord gaan met deze stelling dan jongens. Dit

verband is statistisch significant (α : $p = .025 < .05$). De sterkte van dit verband is klein (Cramer's $V = 0.156$) en dat is ook statistisch significant (α : $p = .025 < .05$).

3.4.1.4 DE REDEN OM TE STARTEN MET KOORZANG "WAAROM BEN JE OORSPRONKELIJK IN EEN KOOR BEGINNEN ZINGEN?"

De belangrijkste reden waarom kinderen en jongeren oorspronkelijk in een koor zijn beginnen zingen is een intrinsieke motivatie. De helft ($n = 165, 55\%$) beweert dat ze graag zingen en dat ze daarom in een koor wilden zingen. De tweede reden die ze aanduiden is cognitief van aard. $11,3\%$ ($n = 34$) ging in een koor zingen om (beter) te leren zingen. Op de derde plaats kiezen ze voor een sociale reden. Zo zegt $14,3\%$ ($n = 43$) met koorzang te zijn gestart omdat een vriend of familielid al in het koor zong. Bij $6,3\%$ ($n = 19$) is de sociale reden eerder negatief: zij geven aan dat ze verplicht werden in het koor te zingen door bv. de ouders of de school.

3.4.1.5 DE REDEN OM KOORZANG VOL TE HOUDEN

Nog steeds is de intrinsieke motivatie, het graag zingen ($n = 188, 62,7\%$), de belangrijkste reden om nog in het koor te blijven zingen volgens de zelfrapportage. De tweede belangrijkste redenen zijn persoonlijk, namelijk omdat ze de repetities leuk vinden, omdat ze nadien ontspannen zijn of omdat ze graag optreden. Dit is samen goed voor $15,3\%$ van de kinderen en jongeren ($n = 56$). Op de derde plaats komt externe motivatie. 25 kinderen en jongeren ($8,3\%$) zingen in het koor omdat ze de dirigent fantastisch vinden en 12 kinderen en jongeren (4%) zingen in het koor omwille van de andere activiteiten.

De sociale factor werd minder belangrijk ten opzichte van de oorspronkelijke redenen. Zingen in het koor omdat vrienden of familie dit doen, is een reden voor 12 kinderen en jongeren (4%). Hetzelfde geldt voor de cognitieve factor wat nog voor 12 koorzangers (4%) een reden is om in het koor te zingen.

3.4.1.6 WELKE EMOTIES ERVAAR JE TIJDENS HET ZINGEN IN HET KOOR?

De zingende kinderen en jongeren gaven hun mening over enkele positieve en negatieve emoties: Verdriet, wanhoop, spanning, boosheid, angst, liefde vreugde, opluchting, blijdschap en zelfzekerheid.

Koorzang werkt volgens de kinderen en jongeren positief in op hun emoties. De koorzangers ervan de vooral positieve emoties tijdens het zingen in koor, namelijk vreugde ($n = 256, 85,3\%$), blijdschap ($n = 235, 78,3\%$) en zelfzekerheid ($n = 194, 64,7\%$). De meesten geven aan de negatieve emoties wanhoop ($n = 298, 96,3\%$), boosheid ($n = 287, 95,7\%$), angst ($n = 282, 94\%$), verdriet ($n = 259, 86,3\%$) en spanning ($n = 238, 79,3\%$) niet te ervaren tijdens het zingen in koor. Over de twee emoties liefde en opluchting zijn de mening

verdeeld. Respectievelijk geven 110 kinderen (36,7%) en 122 (40,7%) aan deze gevoelens te ervaren tijdens het zingen.

Meisjes ervaren relatief meer van bepaalde positieve emoties dan jongens. Dit is van toepassing bij de emoties liefde (40,8% - 16%), blijdschap (80,8% - 66%), vreugde (87,6% - 74%) en zelfzekerheid (67,6% - 50%). Deze verbanden tussen geslacht en ervaring van emoties zijn statistisch significant. De sterkte van deze verbanden is klein en significant.

3.4.1.7 WAT ZORGT ERVOOR DAT JE DEZE GEVOELENS ERVAART?

De zingende kinderen en jongeren wijten de bovenstaande gevoelens vooral aan de melodie van het lied (n = 230, 76,7%) en de sfeer in de groep (n = 212, 70,7%).

Jongens en meisjes evalueren de invloed van de inhoud van de tekst op hun gevoelens statistisch significant verschillend. 40,8% van de meisjes beschouwt dit als reden voor het ervaren van hun gevoelens tijdens de koorzang, terwijl dit bij de jongens maar 22% is. Ook de invloed van de melodie van het lied op hun gevoelens verschilt statistisch significant naargelang hun geslacht. De meisjes (n = 200, 80%) geven melodie van het lied vaker op als reden voor hun gevoelens dan de jongens (n = 38,3, 60%).

De sterkte van deze verbanden is klein en die bevindingen zijn opnieuw statistisch significant.

3.4.1.8 HEEFT ZINGEN EEN INVLOED OP HOE JE MET JE GEVOELENS OMGAAT?

In 42% van de gevallen geven de kinderen en jongeren een positief antwoord op deze vraag. Daarenboven zeggen 18,7% van de kinderen en jongeren dat ze bewuster (n = 43, 14,3%) of anders (n = 13, 4,3%) omgaan met hun gevoelens, ook al bevatten de antwoordmogelijkheden 'nee'.

Meisjes maken meer een emotionele ontwikkeling door dankzij zingen dan jongens. Jongens (46,9%) antwoorden namelijk meer dan meisjes (36,1%) dat ze geen verandering merken. Meisjes antwoorden meer positief op 'ik probeer mijn gevoelens duidelijker over te brengen' (13,1% - 4,1%), 'ik praat er meer over' (5,7% - 0%) en 'ik kan mijn gevoelens beter herkennen en benoemen' (5,3% - 0%). Er is een significant verband tussen geslacht en het antwoord op de vraag 'Heeft zingen een invloed op hoe je met je gevoelens omgaat?' (Likelihood Ratio : $p = .016 < .05$). De sterkte van dit verband is klein en niet significant (Cramer's V = 0.190, $p = 0.104 > 0.05$).

3.4.1.9 ALS IK ZING, DAN GEBEURT ER IETS MET MIJ ...

De meesten geven aan niet onzeker te zijn (n = 291, 97%), niet te twijfelen of ze het goed doen (n = 243, 81%), niet snel moe te worden (n = 286, 95,3%), geen problemen te

hebben met het niet lang te kunnen volhouden (n = 299, 99,7%), niet verdrietig te worden (n = 292, 97,3%), niet op de toppen van hun tenen te staan (n = 283, 94,3%),

Eén op vier van de koorzangers (n = 75, 25%) beweert meer te durven en zegt iets te doen wat hij of zij niet alleen durft (n = 73, 24,3%). Eén op drie van de kinderen en jongeren (n = 104, 34,7%) geeft aan vrienden te maken.

Over enkele stelling zijn de meningen verdeeld. Ongeveer de helft van de kinderen en jongeren zegt dat ze het beter willen doen (n = 140, 46,7%). Een gelijkaardige reactie volgt op de stelling dat ze zich beter kunnen concentreren (n = 129, 43% 'yes') en 139 kinderen en jongeren (46,3%) zegt trots te zijn. 52,7% (n = 158) zegt dat ze luisteren naar de andere zangers. 55% van de kinderen en jongeren (n = 165) geeft aan dat ze het gevoel hebben dat ze echt iets kunnen en 60,7% zegt zijn zorgen te vergeten.

Bijna drie op vier van de kinderen en jongeren (n = 210, 70%) zegt dat ze hun best doen tijdens de koorzang. 76% van de koorzangers (n = 228) voelt zich vrolijk en 79,7% voelt zich goed.

Meisjes antwoorden relatief meer positief op volgende onderwerpen dan jongens: echt iets kunnen (58%- 40%), zich vrolijk voelen (79,6% - 58%) en zich goed voelen (83,6% - 60%). Er is een statistisch significant effect van geslacht op het gevoel hebben dat ze echt iets kunnen (α : p = .020 < .05), zich vrolijk voelen (α : p = .001 < .05) en zich goed voelen (α : p = .000 < .05). De sterkte van deze drie verbanden is klein en dat is driemaal statistisch significant (Cramer's V = 0.135, p = 0.020 < 0.05, Cramer's V = 0.188, p = 0.001 < 0.05, Cramer's V = 0.219, p = 0.000 < 0.05).

3.4.2 Koordirigenten

3.4.2.1 WELKE VAN DE VOLGENDE INVLOEDEN HEEFT HET ZINGEN IN KOOR OP JOUW KOORZANGERS?

Alle koordirigenten zijn het unaniem eens dat koorzang een invloed heeft op de koorzangers.

De meeste koordirigenten rapporteren volgende invloeden ten gevolge van koorzang: meer zelfvertrouwen (n = 84, 89,4%), koorzangers komen meer zelfzeker over (n = 67, 71,3%) en staan positiever in het leven (n = 66, 70,2%).

Over enkele invloeden zijn de meningen eerder verdeeld: koorzangers kunnen zich beter inleven in of meevoelen met andere mensen (n = 46, 48,9%), ze hebben minder last van faalangst (n = 43, 45,7%), ze gedragen zich meer spontaan/extravert (n = 35, 37,2%).

Tot slot ontkennen de meeste dirigenten gedragingen met een eerder negatieve

connotatie, zoals het voeren van het hoge woord of zich meer in het middelpunt

van de belangstelling stellen (n = 14, 14,9%), meer schrik hebben om iets verkeerd te doen (n = 6, 6,4%), meer introvert of verlegen zijn ('no' = 100%) en negatiever in het leven staan ('no' n = 94, 100%).

3.4.2.2 DENKT U DAT ZINGEN EEN INVLOED HEEFT OP DE EMOTIONELE ONTWIKKELING VAN DE KINDEREN / JONGEREN?

Behalve twee, geloven alle koordirigenten dat koorzang een positieve invloed heeft op de emotionele ontwikkeling van kinderen en jongeren. De helft van koordirigenten (n = 44, 46,8%) menen dat de koorzangers leren om emoties beter te begrijpen en uit te drukken door het contact dat ze hebben met andere koorleden. 17 dirigenten (18,1%) zijn van mening dat de koorzangers een dieper inzicht verwerven in bekende emoties. 15 dirigenten (16%) beweren dat de kinderen en jongeren gemakkelijker de emotionele sfeer binnen een groep herkennen. Volgens 11 koordirigenten (11,7%) kunnen koorzangers zich beter inleven in de medemens.

3.4.2.3 HOE BELANGRIJK VIND JE EMOTIES VAN DE ZANGERS IN FUNCTIE VAN DE EXPRESSIE BIJ HET ZINGEN?

94 koordirigenten (92,6%) werken bewust met emoties tijdens de repetities. 75 dirigenten (79,7%) vinden emoties echt belangrijk. 80% hiervan (n = 61, 81,3%) bespreekt de emoties die in het lied naar voor komen expliciet tijdens de repetities en één op vijf (n = 14, 18,7%) ervan laat de emoties kort aan bod komen tijdens de tekstanalyse.

3.4.2.4 HOE BELANGRIJK ZIJN VOLGENDE ELEMENTEN, NAMELIJK GELAATSEXPRESSIONE, LICHAAMSBEWEGING TIJDENS HET ZINGEN, DE PERSOONLIJKE OMGEVING VAN DE ZANGERS EN DE FANTASIEWERELD VAN DE ZANGERS, VOOR U?

De vier elementen worden door de meerderheid van de koordirigenten (68% of hoger) als belangrijk beschouwd. Dit gebeurt weliswaar in meerdere of mindere mate. De gelaatsexpressie tijdens het zingen vinden de dirigenten het belangrijkste (n = 83, 88,3%). Twee op drie vindt het erg belangrijk en één op vier vindt het belangrijk. De persoonlijke omgeving van de zangers (n = 67, 71,3%), de fantasiewereld (n = 67, 71,3%) en de lichamelijke beweeglijkheid (n = 64, 68%) beschouwt 40% van de koordirigenten als belangrijk en 30% als erg belangrijk.

3.4.3 Vergelijking Kinderen/jongeren - Koordirigenten

3.4.3.1 DE INVLOEDEN VAN KOORZANG

Van de invloeden die bij beiden gemeten werden, geven scoren de kinderen en jongeren het hebben van meer zelfvertrouwen het hoogst (57,3%). Ook bij de dirigenten staat dit bovenaan (89,4%). Daarbij aansluitend stemmen beide partijen in dat het meer zelfzeker overkomen op de tweede plaats hoort (kinderen/jongeren 56,3%, dirigenten 71,3%) Een

derde plaats is weggelegd voor meer positief in het leven staan (kinderen/jongeren 51,3%, dirigenten 70%). Tot slot menen 26,7% van de kinderen en jongeren dat ze beter begrijpen wat andere mensen denken en voelen. 48,9% van de dirigenten beweert dat de koorzangers zich beter kunnen inleven of kunnen beter meevoelen met anderen mensen.

3.4.3.2 *DE REDEN VAN HET LIDMAATSCHAP BIJ HET KOOR.*

De top drie bij koorzangers bestaat uit intrinsieke motivatie (omdat ze graag zingen: 55%), cognitieve motivatie zoals interesse (beter willen leren zingen: 11,3%) en sociale motivatie (vrienden en familieleden zingen in het koor: 14,3%).

De koordirigenten verkiezen dezelfde redenen, maar zij overschatten de sociale reden?

Vertonen veel extremere voorkeuren. Hun top drie bestaat uit de intrinsieke motivatie (omdat ze graag zingen: 93,6%), sociale motivatie (omdat hun vrienden in het koor zingen: 68,8%) en een cognitieve motivatie (interesse: 64,9%).

3.4.3.3 *EMOTIONELE ONTWIKKELING*

42% van de koorzangers beweren dat ze beter kunnen omgaan met emoties dankzij het zingen. Eén op vijf gaat bewuster om met hun emoties. Ze geven ook aan verschillende emoties te ervaren. De positieve emoties zijn hier enorm populair. Negatieve emoties worden opvallend minder tot bijna niet ervaren.

97,8% van de dirigenten is van mening dat koorzang een positieve invloed heeft op de emotionele ontwikkeling van de koorzangers.

In beide gevallen kunnen we dus spreken van een positieve invloed van koorzang op de emotionele ontwikkeling van koorzangers.

3.5 Het stembewustzijn

3.5.1 Kinderen en jongeren

3.5.1.1 ALS MIJN STEM NIET GOED WERKT, DAN MERK IK DAT ...

De grootste problemen die de zingende kinderen en jongeren ervaren als hun stem niet goed werkt, zijn het zingen van hoge noten ($n = 171$, 57%), de keel die pijn doet ($n = 157$, 52,3%), het verliezen van warmte en perceptuele verandering van de stemkwaliteit ($n = 164$, 45,3%).

Bijna 40% van de kinderen en jongeren ($n = 114$, 38%) zegt dat het moeilijk is om luid te zingen en een zelfde percentage ($n = 114$, 38%) zegt soms zijn stem te verliezen als de stem niet goed werkt. 36% van de koorzangers ($n = 108$) beweert dat er een kraakje in hun stem zit en 37% ($n = 111$) zegt dat hun stem hees is als ze niet goed werkt. 98 kinderen en jongeren (32,7%) geven aan dat het dan moeilijk is lang te praten of te zingen en één op drie ($n = 101$, 33,7%) zou niet genoeg adem hebben. 83 kinderen en jongeren is (27,7%) beweren dat toontreffen moeilijk is. Eén op vijf ($n = 62$, 20,7%) geeft aan moe te worden van praten of zingen en evenveel ($n = 57$, 19%) moet er veel moeite doen. Een vergelijkbaar aantal koorzangers ($n = 56$, 18,7) beweert het moeilijk te vinden om zacht te zingen en opnieuw één op vijf ($n = 54$, 18%) van de koorzangers zegt dat lage noten moeilijk zijn.

Opvallend is dat alle bevroegde problemen door minstens één op vijf van de kinderen en jongeren wordt gerapporteerd, behalve dat andere mensen hen moeilijker verstaan (yes: $n = 26$, 8,7%).

Er is geen statistisch significant effect van geslacht op een van de antwoorden op "als mijn stem niet goed werkt, dan merk ik dat ...".

Relatief meer jongeren (50,7%) dan kinderen (31,8%) merken dat hun stem niet goed werkt aan het feit dat hun stem warmte verliest en vreemd klinkt. Dit verband is statistisch significant (α : $p = 0.003 < .05$). De sterkte van het verband is klein en statistisch significant (Cramer's $V = .174$, $p = 0.003 < 0.05$).

Ook merken relatief meer jongeren (41,1%) dan kinderen (26,1%) dat hun stem niet goed werkt aan het feit dat er een kraakje in hun stem zit. Dit verband is statistisch significant (α : $p = 0.015 < .05$). De sterkte van het verband is klein en statistisch significant (Cramer's $V = .142$, $p = 0.015 < 0.05$).

Relatief meer jongeren (57%) dan kinderen (40,9%) merken dat hun stem niet goed werkt aan het feit dat hun keel pijn doet. Dit verband is statistisch significant (α : $p = 0.011 <$

.05). De sterkte van het verband is klein en statistisch significant (Cramer's $V = .147$, $p = 0.011 < 0.05$).

Relatief meer kinderen (14,7%) dan jongeren (5,7%) merken dat hun stem niet goed werkt aan het feit dat mensen het moeilijker vinden om te begrijpen wat ze zeggen of zingen. Dit verband is statistisch significant (α : $p = 0.011 < .05$). De sterkte van het verband is klein en statistisch significant (Cramer's $V = .147$, $p = 0.011 < 0.05$).

3.5.1.2 MIJN STEM WERKT NIET GOED, ALS ...

Een eerste belangrijk resultaat houdt in dat 282 kinderen en jongeren (94%) beweren dat hun stem niet altijd goed is.

Op de vraag wanneer hun stem niet goed werkt blijkt dat ziek zijn ($n = 233$, 77,7%) of een verkoudheid hebben ($n = 242$, 80,7%) het meest frequent wordt aangeduid. De helft van de kinderen en jongeren ($n = 148$, 49,3%) beweren dat hun stem niet goed werkt als ze veel roepen. Eén op drie ($n = 100$, 33,3%) geeft aan dat dit voorkomt als de lucht droog is en 28% ($n = 84$) zegt dat dit gebeurt als ze zenuwachtig zijn. Alle andere mogelijke oorzaken worden door minder dan 15% van de kinderen en jongeren positief beantwoord.

Er zijn relatief meer jongens die aangeven geen idee te hebben wanneer hun stem niet goed werkt dan meisjes. Dit verband is statistisch significant (Likelihood Ratio: $p = 0.027 < .05$). De sterkte van dit verband is klein en dat is statistisch significant (Cramer's $V = .144$, $p = 0.013 < 0.05$).

Relatief meer jongeren zeggen dat hun stem niet goed werkt als de lucht droog is. Dit verband is statistisch significant (α : $p = 0.026 < .05$). De sterkte van dit verband is klein en dat is statistisch significant (Cramer's $V = .130$, $p = 0.026 < 0.05$).

Op de stelling dat hun stem niet goed werkt als ze een repetitie hebben of gehad hebben antwoordden de kinderen (9,1%) iets meer positief dan de jongeren (2,4%). Dit verband is statistisch significant (Likelihood Ratio: $p = 0.015 < .05$). De sterkte van dit verband is klein en dat is statistisch significant (Cramer's $V = .149$, $p = 0.011 < 0.05$).

Jongeren (14%) zeggen dan weer meer dan kinderen (5,7%) dat hun stem niet goed werkt als ze meer frequent repeteren dan normaal. Dit verband is statistisch significant (α : $p = 0.040 < .05$). De sterkte van dit verband is klein en statistisch significant (Cramer's $V = .119$, $p = 0.040 < 0.05$).

3.5.1.3 WANNEER MIJN STEM NIET GOED WERKT DAN DOE IK DIT...

Globaal stellen we vast dat de negatieve gedragingen door de meerderheid van de kinderen en jongeren niet gesteld wordt en dat er relatief meer kinderen en jongeren zijn

die positieve gedragingen wel uitvoeren. 41 koorzangers (13,7%) geeft aan niets bijzonders te doen wanneer hun stem niet goed werkt.

Laten we eerst even de negatieve gedragingen bestuderen.

De meerderheid van de koorzangers (n = 248, 82,7%) zegt minder te praten of te zingen dan normaal. Ook geven ze aan dat ze niet méér gaan fluisteren (n = 269, 89,7%). 283 kinderen en jongeren (94,3%) zegt dat ze hun stem niet forceren wanneer ze luid willen praten en 86,67 % (n = 260) zegt niet meer frisdrank te drinken.

Negatieve gedragingen die net iets meer worden gerapporteerd zijn kuchen (n = 83, 27,7%) en zuigen op een keelsnoepje (n = 150, 50%). Deze gedragingen hebben echter ook een positieve noot: deze kinderen ondernemen iets om hun stem te verbeteren, alleen zijn het acties die eerder schadelijk zijn.

Wat rapporteren de kinderen en jongeren bij de positieve gedragingen?

Bijna één op drie (n = 85, 28,3%) beweert meer aandacht te spenderen aan hun ademhaling en 127 kinderen en jongeren (42,3%) beweren dat ze minder gaan roepen. 41% (n = 123) zegt een tijdje te zwijgen. Meer dan de helft (n = 181, 60,3%) geeft aan meer plat water te drinken. Advies vragen aan de koordirigent ('yes' n = 37, 12,3 %), de ouders ('yes' n = 55, 18,3 %) of vrienden ('yes' n = 20, 6,7 %) is niet zo populair.

Bij twee antwoordmogelijkheden antwoordden meer meisjes dan jongens positief, namelijk bij het zuigen op een keeltablet en het meer drinken van frisdrank. Dit effect is bij beiden statistisch significant, respectievelijk $\alpha : p = 0.030 < .05$ en $\alpha : p = 0.033 < .05$. De sterkte van beide verbanden is klein en statistisch significant (Cramer's V = .125, p = 0.030 < 0.05; Cramer's V = .123, p = 0.033 < 0.05).

Jongeren (55,6%) geven meer aan dan kinderen (37,5%) aan dat ze op een keeltablet zuigen wanneer hun stem niet goed werkt. Dit verband is statistisch significant ($\alpha : p = 0.005 < .05$). De sterkte van dit verband is klein en statistisch significant (Cramer's V = .165, p = 0.005 < 0.05).

Kinderen (26,1%) gaan meer dan jongeren (15%) advies vragen aan hun ouders wanneer hun stem niet goed werkt. Dit verband is statistisch significant ($\alpha : p = 0.023 < .05$). De sterkte van dit verband is klein en statistisch significant (Cramer's V = .132, p = 0.023 < 0.05).

Ook zeggen kinderen (20,5%) meer dan jongeren (10,6%) dat ze niets speciaals doen wanneer hun stem niet goed werkt. Dit verband is statistisch significant ($\alpha : p = 0.024 < .05$). De sterkte van dit verband is klein en statistisch significant (Cramer's V = .131, p = 0.024 < 0.05).

3.5.2 Koordirigenten

3.5.2.1 WIJ REPETEREN IN EEN RUIMTE MET DE VOLGENDE KENMERKEN:

Globaal genomen is de beoordeling van de koordirigenten aangaande de repetitieruimten positief. De eigenschappen van de ruimte die het belangrijkste zijn binnen stemzorg worden door de koordirigenten meer negatief gescoord dan eigenschappen die minder met stem te maken hebben. De temperatuur vinden 62,3% van de koordirigenten (n = 60) goed tot heel goed. Over de akoestiek zijn 56,4% van de koordirigenten (n = 53) tevreden en over het achtergrondlawaai is de helft (n = 47, 50%) tevreden. De vochtigheidsgraad beoordelen 37 koordirigenten (39,4%) goed tot heel goed, maar 43 dirigenten (45,7%) blijven hier neutraal. Vermoedelijk is dit een eerder moeilijk aspect om zonder meetinstrument te beoordelen. Over het licht en de properheid is drie kwart van de dirigenten tevreden.

3.5.2.2 VOOR DE BEGELEIDING VAN DE GROEIENDE STEMMEN VAN MIJN KOORLEDEN DOE IK EERST BEROEP OP ...

Algemeen maken de koordirigenten gebruik van verschillende bronnen, hoewel opleiding en ervaring het populairste zijn. Drie op vier haalt informatie uit de eigen ervaring (n = 76, 80,1%) of uit de eigen opleiding (n = 69, 73,4%). 61,7% van de dirigenten (n = 58) doet daarenboven beroep op gevolgde navormingen. Iets meer dan één op drie doet ook beroep op overleg met collega's (n = 35, 37,5%) en op bronnen die ze raadplegen (n = 41, 43,6%). Eén op tien doet beroep op de overkoepelende koorfederatie.

Opvallend is hoe weinig dirigenten samenwerken met andere disciplines. Eén op vijf werkt nog samen met een zang- of stemcoach, terwijl slechts 2 à 3 dirigenten een arts of een logopedist inschakelen. Hopelijk is dit te wijten aan het beperkt aantal (stem)problemen en niet zozeer aan een gebrek aan bewustzijn.

3.5.2.3 STEMONTWIKKELING IN DE PUBERTEIT HERKEN IK BIJ MIJN KOORLEDEN AAN VERANDERINGEN IN...

Globaal herkennen twee op drie of meer koordirigenten stemontwikkeling in de puberteit bij hun koorleden aan veranderingen van volgende kenmerken: stembereik (n = 84, 89,3%), stemkwaliteit (n = 79, 84%), stemstabiliteit (n = 77, 81,9%), spreektoonhoogte, (n = 75, 79,8%), stemtimbre (n = 72, 76,6%), stemvolume (n = 70, 74,4%), toontreffen (n = 68, 72,3%) en steminzet (n = 65, 69,14%).

4,2% (n = 4) merkt aan geen enkele van de elementen een verandering bij stemontwikkeling. 19 dirigenten (20,2%) herkennen stemontwikkeling aan alle kenmerken.

Afhankelijk van het soort kenmerk, is één op drie tot meer dan de helft van de dirigenten van mening dat ze de stemontwikkeling in de puberteit herkennen aan deze kenmerken bij beide geslachten. De helft herkent de stemontwikkeling aan veranderingen in

toonhoogtebereik (n = 53, 56,4%), stemkwaliteit (n = 51, 54,3%), stemvolume (n = 49, 52,1%) en stemtimbre (n = 44, 46,8%).

De meerderheid van de koordirigenten meent dat ademtype (n = 58, 61,7%) en luistervaardigheid (n = 52, 55,3%) niet zozeer kenmerken zijn van stemontwikkeling.

Ongeveer 10% van de koordirigenten geeft aan bij alle elementen dat ze stemontwikkeling in de puberteit bij meisjes waarnemen door daaraan veranderingen te merken. Stemvolume is het meest opvallend kenmerk bij de meisjes (één op vijf koordirigenten, n = 17, 18,1%). Bij de jongens waren de meningen van de dirigenten meer verdeeld. De spreektoonhoogte (n = 33, 35,1%) is het meest opvallend kenmerk bij de jongens, net zoals de stemstabiliteit (n = 29, 30,9%).

3.5.2.4 ALS KOORDIRIGENT BEN IK TEVREDEN ALS ... (TOP 3)

De top drie van alle koordirigenten samen ziet er als volgt uit:

1. Kinderen en jongeren graag komen zingen (n = 77, 81,9%)
2. Het zangniveau stapsgewijs verbetert (n = 51, 54,3%)
3. We samen vooruitgang boeken (n = 37, 39,4%)

Pareto-analyse (20-80 regel): deze regel gaat ervanuit dat 20% van de elementen (hier 2 à 3) door 80% van de koordirigenten (226) gekozen, de belangrijkste zouden zijn. We stellen echter vast dat er vijf à zes elementen van de 12 (50% i.p.v. 20%) gekozen worden door 80% van de dirigenten. Er is dus een beperkte eensgezindheid onder de dirigenten over wat echt belangrijk is om tevreden te zijn. Zo beweert drie op vier dat ze tevreden zijn als de kinderen en jongeren graag komen zingen en de helft zegt tevreden te zijn als het zangniveau stapsgewijs verbetert.

3.5.2.5 MIJN TOP 3 DO'S ...

De top drie van alle koordirigenten samen ziet er als volgt uit:

1. Stempwarming (n = 70, 74,5%)
2. Pittig articuleren (n = 50, 53,2%)
3. Geeuwspanning weg (ontspanningsoefening) (n = 31, 33%)

Pareto-analyse (20-80 regel): 20% van de do's (hier 2) door 80% van de koordirigenten (226) gekozen, zouden de belangrijkste zijn. We stellen echter vast dat er vijf à zes do's van de 11 (50% i.p.v. 20%) gekozen worden door 80% van de dirigenten. Er is dus geen eensgezindheid onder de dirigenten over de belangrijkste do's.

3.5.2.6 MIJN TOP 3 DON'TS ...

De top drie van alle koordirigenten samen ziet er als volgt uit:

1. Roken (n = 61, 64,9%)
2. Roepen (n = 60, 63,8%)
3. Ruzie maken (n = 36, 38,1%)

Ook geforceerd fluisteren (n = 33, 35,1%) en te veel praten (n = 30, 31,9%) worden door één op drie dirigenten opgenomen in de top 3 don'ts.

Pareto-analyse (20-80 regel): 20% van de do's (hier 2 à 3) door 80% van de koordirigenten (226) gekozen, zouden de belangrijkste zijn. We stellen echter vast dat er vijf à zes don'ts van de 11 (50% i.p.v. 20%) gekozen worden door 80% van de dirigenten. Er is dus een beperkte eensgezindheid onder de dirigenten over de belangrijkste don'ts.

3.5.2.7 BIJKOMENDE INFORMATIE OF VORMING OVER VOLGENDE ASPECTEN KAN IK ALTIJD GEBRUIKEN ...

In eerste instantie wensen de koordirigenten (n = 60, 63,8%) extra informatie of vorming over repertoriumaanbod. De helft wenst ook informatie of vorming over stemtechnieken (n = 53, 56,4%). Meer dan één op drie geeft aan extra informatie of vorming te willen krijgen over stemveranderingen door groei (n = 41, 43,6%), stemzorg (n = 39, 41,5%), praktische tools (n = 39, 41,5%), samenzang (n = 38, 40,4%), stemkwaliteit (n = 36, 38,3%), aandacht en concentratie (n = 36, 38,3%).

Eén op vier wenst bijkomende informatie of navorming over motivatie (n = 28, 29,8%), verschillende vormen van lesgeven (n = 28, 29,8%), groepsvorming (n = 27, 28,7%), toontreffen (n = 24, 25,5%) en tekstgeheugen (n = 22, 23,4%).

4 Conclusies – vragenlijst kinderen/jongeren

4.1 Informatie verschaffen is noodzakelijk

A/ voor jonge koorzangers

Stemopvoeding: Kinderen en jongeren hebben nood aan voorlichting rond de stemverandering, maar ook rond stemhygiëne en stemwellness

Antwoorden krijgen op vragen als:

Wie ondergaat een stemverandering?, Wat is dat juist? Wanneer gebeurt het en hoe? Wat kunnen ze doen ter preventie van stemproblemen? Hoe handelen bij stemproblemen?

B/ voor dirigenten

Tijdens repetities **expliciet aandacht spenderen** aan:

- Inoefenen zingen van lage en hoge noten en toontreffen/melodieën
- Meer tekstanalyse
- Solo's inbouwen met afwisseling solisten
- Regelmatig optreden
- Aandacht voor de melodie bij selectie van liederen
- Groepsactiviteiten organiseren
- Informeren over gezond stemgebruik en stemhygiëne (niet roepen, invloed stress, invloed omgevingsfactoren)
- Goede repetitieruimte selecteren

Bewustmaking: koorzang vergt tijdsinvestering, ook naast de repetities

4.2 Beleid bijsturen

Koorzang stimuleren, want het heeft vele positieve effecten!

- Cognitieve vooruitgang: koorzangers leren bij op muzikaal vlak, hun geheugen en concentratie verbetert, kennis moedertaal gaat vooruit, ze hebben meer aandacht voor de omgeving
- Sociale vooruitgang: Koorzangers vertonen meer proactief gedrag. Ze leggen gemakkelijker contacten, nemen meer initiatief en durven meer uitkomen voor hun ideeën.

- Psychologische vooruitgang: koorzangers zijn meer ontspannen, hebben meer zelfvertrouwen en staan positiever in het leven.
Ze ervaren positieve gevoelens zoals, vreugde, blijdschap en zelfverzekerdheid. Negatieve gevoelens worden weinig ervaren. Ook gaan ze bewuster met hun gevoelens om. Persoonlijke aspecten zoals ambitie, trots, vrolijkheid, bekwaamheid en zich goed voelen worden ervaren.
- Hoog stembewustzijn.

Informereren over gezond stemgebruik

5 Conclusies – vragenlijst koordirigenten

5.1 Informatie verschaffen is noodzakelijk

De koordirigenten geven zelf aan dat ze bijkomende informatie wensen over verschillende onderwerpen. Het is belangrijk koordirigenten te informeren over:

- Stemontwikkeling in de puberteit, specifiek stemmutatie en stemverandering bij groei.
- De invloed van stress op de stem en de performance
- Het belang van emoties bij zingen
- Het hoe en waarom van het optimaliseren van de repetitieruimte
- Positief en negatief beïnvloedende factoren van de stem (voorheen do's en don'ts genoemd), onder meer het belang van stemafkoeling benadrukken.

5.2 Aanbevelingen voor koordirigenten

- Meer tijd voorzien tijdens de repetities om het tekstbegrip in een vreemde taal te stimuleren.
- Stappen ondernemen om de repetitieruimte te optimaliseren.
- Bewustwording over het belang van vocale gezondheid en het respecteren van de zangers.
- Vaardigheid voor de herkenning van de stemontwikkeling in de puberteit trainen.

5.3 Beleid bijsturen

Koorzang stimuleren, want het heeft vele positieve effecten volgens de koordirigenten!

- Fysieke ontwikkeling: koorzangers krijgen een groter stembereik en een flexibelere stem, kunnen beter tonen overnemen en leren complexere melodieën
- Cognitieve ontwikkeling: Het tekstbegrip wordt bevorderd door (meer) tijd te spenderen aan tekstanalyse. Het geheugen wordt getraind (85% van de koren zingen liederen vanbuiten). Koorzangers leren noten lezen in het koor (83% van de koren).
- Sociale ontwikkeling: Het koor biedt koorzangers de mogelijkheid tot het leggen van contacten en het aangaan van vriendschappen.
- Psychologische vooruitgang: Koorzang heeft invloed op het zelfvertrouwen van de zangers. Ze komen zelfverzekerder over en staan positiever in het leven. De helft van de dirigenten beweert dat kinderen leren meevoelen met anderen en minder last hebben van faalangst. Dirigenten ontkennen dat koorzang gedragingen met negatieve connotatie stimuleert zoals schrik hebben en het hoge woord voeren. 98% van de dirigenten geloven dat koorzang een positieve invloed heeft op de emotionele ontwikkeling van de koorzangers.

Een **multidisciplinaire samenwerking propageren** voor een optimale begeleiding van jonge zangstemmen: koordirigenten werken nog erg weinig samen met andere disciplines zoals een zang of –stemcoach, een logopedist of een arts.

Informatieverspreiding via koorfederaties bevorderen.

The Singing Sofa is part of “VOICE - Vision On Innovation for Choral music in Europe”, a project coordinated by European Choral Association – Europa Cantat (Germany) in cooperation with Chorverband Österreich (Austria), Expertisecentrum Stem (Belgium), Koor&Stem (Belgium), Epilogi (Cyprus), UCPS (Czech Republic), A Coeur Joie (France), Polyfolia (France), Moviment Coral Català and Mediterranean Office for Choral Singing (Spain), KÓTA and Central-Eastern European Centre (Hungary), Zsolnay Heritage Management Nonprofit Ltd – ZSÖK (Hungary), FENIARCO (Italy), IFAC (France), Länsmusiken with the Swedish International Choral Centre Örebro (Sweden, 2012 to 2013) and the University of York (UK), as well as many other associate partners. This project has been selected under the European Union programme “Culture

VOICE – Vision On Innovation for Choral music in Europe is a European project for the sustainable development and innovation of choral singing, a first-time major cooperation between choral operators, music educators and researchers. The aims of VOICE are to encourage new events and methods and the creation of innovative repertoire, promote the voice as universal instrument, improve the quality of vocal music, enable transnational mobility and circulation of (young) musicians and choral works, enhance the dialogue between cultures and generations as well as the exchange of expertise and develop new tools for the promotion of singing in music education. VOICE will invest in research on the voice in partnership with universities and collect data on choral life in Europe. The 14 partners will spread the results to develop a new vision on choral singing in Europe.

Activities of VOICE from 2012 to 2015 through which these aims shall be reached include a major choral festival in Italy, an urban youth choir festival in Sweden, singing as a tool for reconciliation in Cyprus, three sessions of the Eurochoir for young singers in Czech Republic, Hungary and France, training courses and seminars for conductors and managers in Austria, France, Italy and Sweden, a conference on Mediterranean Music in Spain, a symposium on singing and music education in Hungary, a conductor symposium in France, a vocal training programme for teachers and a cooperation programme with the world of education in Belgium, research programmes on the growth of young people in relation to their singing voice and on vocal health of amateur singers, done from Belgium and United Kingdom, an international collection of lullabies and databases on choral life, voice-training and conductors’ training in Europe. More information will be published on www.thevoiceproject.eu

